It-Talba F'Ippona —
Laurent Ropa Poeta Qawwi

Laurent Ropa, magħruf ħafna hawn Malta bħala l-kittieb Franċiż li ħa sehem fid-difiża ta' Isien art twelidna meta dan kien imkażbar mill-Faxxisti u ħbiebhom skond il-politika tagħhom irredentista fil-Mediterran, raġa' ħareġ ktieb ieħor ta' poeżija. Ta' qablu "Le Jardin de l'Allelek" ħareġ fis-sena 1950, *erba' snin wara l-pubblikazzjoni tal-poema tiegħu "Notre-Dame-de-la-Vie". X'uħud mill-qarrejja tagħna jafuh ukoll bħala rumanzier ta' fantażija tbaqbaq. Dawk li ma jafux bil-Franċiż qrawh fit-traduzzjoni bil-Malti tar-rumanz tiegħu "Le Chant de la Noria"* (*L-Għanja tas-Sienja*) *li jiena xandart fil-Berqa mit-*30 *ta' Diċembru* 1952 *sa' l-*4 *ta' Frar,* 1953.

Qrajt l-aħħar xogħol poetiku ta' Ropa bl-akbar pjaċir, dak il-pjaċir fin, spiritwali li jinsab fir-Reliġjon u l-Arti biss. Għax x'inhi l-Arti, fl-aħħar mill-aħħar, jekk mhux warda l-aktar friska mil-ġnien tar-Reliġjon, dokument tal-aspirazzjonijiet umani l-aktar profondi u l-aktar ġewwenin għal ruħ il-Bniedem? Bejn Reliġjon u Poeżija ġenwina hemm rabta naturali — ir-rabta tal-qraba — it-tnejn żewġ wardiet mistiċi tal-ġenju tal-Bniedem, it-tnejn tifwir jaħraq mill-qalb sħuna tal-umanità, mġenna l-ħin kollu mid-dehra tal-Ġmiel wis-Sewwa li jitwaħħdu bħal żewġ raġġi f'Xemx waħda — ix-xemx li hija Alla.

Ma jimpurtax li ħafna jaqtgħu l-ankri minn mar-reliġjon. Il-bniedem jidhirlu biss li ma hux reliġjuż. L-irreliġjosità tiegħu hija illużżjoni — ma hix verita' u meta jaħseb li hija jitqarraq. Għax lanqas il-bniedem ma jifhem lilu nnifsu. Il-ħolqien tal-ġmiel, l-għatx għas-Sewwa, ix-xewqa għal dak kollu li hu sabiħ, huma bħal ħjut imżarrda mit-tapizzerija tar-reliġjon — il-poeżija anti-reliġjuża jew

newtrali fiha wkall element qawwi ta' reliġjon, reliġjon umanistika, li għal fejn ir-reliġjon vera, tixbah lil xoqqa magħmula minn ħjut imżarrda minn xoqqa oħra. Imma hi dejjem "reliġjon". Il-poeżija ta' Ropa din id-darba hija reliġjuża u awtobijokrafika — jew aħjar hija poeżija mistika li trid targa' tgħaqqad tixniq ir-ruħ imħabbta mal-Għajn li taqta' dan l-għatx—l-Għajn ta' lil hinn mill-qabar. Imma ma kienx hekk minn dejjem għal Ropa ħaddiem tal-kelma — kien hemm żmien, kif naqraw fl-aħħar poema "La Prière à Hippone", il-poeżija li minnha Ropa ħareġ it-titolu tal-ktieb, żmien meta huwa ma rabatx tixniq ir-ruħ mal-għajn li setgħet ixxebbgħu, u baqa' bil-ġuħ u bil-għatx sa ma.... Imma ma naqbdux mit-tarf. Nibdew mill-bidu nett. Nisimgħu lill-poeta nnifsu jintroduċi l-poeżija tiegħu, u jagħtiha l-messaġġ tagħha.

Isimgħu n-nota tal-għaja ta' min ħareġ mit-triq biex jipprova triqat oħra u għax sabhom imħattbin u jiehdu żmerċ, raġa' għat-triq ta' darba.... dik it-triq li ħafna minna jitilfu f'żgħożithom u jerġgħu jsibuha fi rġulithom bħalma sabha l-poeta tagħna. Naqleb l-ewwel erba' versi:

Għannejt sal-lum u lanqas naf għaliex,
U lanqas naf għal min, u leħni dgħajjef
Intilef ġo l-isqaq ta' dlam il-bniedem.....
'Mma lbieraħ kellna ż-żjara ta' Ġesù.

Dawn l-ewwel erba' versi huma l-muftieħ tal-Muża ta' Ropa fis-snin ta' fil-għaxija, meta r-ruħ imġarrba tinġabar ġo fiha, tgħaddi l-warrani ġrajja wara l-oħra u taqleb minn triq għal oħra... it-triq li tgħallem l-esperjenza tal-ħajja, it-triq tal-ħelsien tassew, it-triq li tinfed x'imkien. "Fil-Għaxija" dan huwa t-titolu ta' poeżija proża li għandha l-qawwa ta' poeżija mill-isbaħ, libera għax mhix imxekkla mill-irbit tar-rima u qisien ta' versi ndaqs. Hija proża poetika fil-għamla u poeżija pura fl-essenza tagħha. Inġibha bil-Malti u sa fejn nista' nżomm id-daqqa tar-ritmu li fil-Franċiż jagħtiha x-xejra ta' melodija salmodika, imlewwna b'tixbih oriġinali. Nisimgħuha fi lsienna: Igħid il-poeta:— "Nixtieq narġa' nidħol ma ndumx ġewwa dari; għax ara, sar il-lejl.

Xi ħlewwa wara ġurnata xogħol iebes tarġa' tidħol id-dar, tarġa' tinġabar taħt it-tinda tiegħek! Hemmhekk ġismek għajjien jarġa' jistejqer, ruħek mifluġa u mudlama tarġa' tieħu saħħitha u titqawwa bħal ġamar ta' ġol-kenur meta n-nar jonfoħ fih.

Issa jiena xbajt nitħabat u niġri, xogħli temmejtu.

Minn fil-għodu sa fil-għaxija stinkajt insaqqi l-art ħawlija u mxarrba bil-għaraq ta' ġbini. Mitt proġett fieragħ wieħed wara l-ieħor kollha tawni x'nagħmel ħafna, u għal ftit tal-ħin ħawwlu fija ħeġġa għaddiena. Issa ħlejt saħħti ngħodd il-kwiekeb li Alla ta' kull filgħaxija jitlaq fil-mergħat tas-sema; ngħodd il-qatriet tal-Oċejani w il-frak tar-ramel tad-deżert. Għax x'ma ppruvajtx nagħmel, infittex

u noħlom sa issa? U fejn ma kellix il-ħila nasal? Fuq liema xtajta ma wassaltx l-inkwiet tiegħi? Liema gżira u liema blata bogħod kemm hija l bogħod ma tlabthomx igħiduli s-sigriet tagħhom? Liema għammieq tal-baħar u tal-art? Liema quċċata, liema traba, liema kewkba, u liema atomu tal-univers? U issa għajjien mill-ġiri għal għonq it-triqat tal-pjaneta, qalbi maħruqa b'tama ġdida, intfajt fl-ispazji verġni, fil-pjanuri maħruta minn xibka tal-biża' ta' mogħdijiet bla tarf fejn ix-xmux iduru f'sikta eterna u majestuża u fejn kull ħolma tal-bnedmin tinġazza u tgħib.

U arani issa rġajt waqajt fuqi nnifsi.

Tmur fejn tmur, tiġri fejn tiġri, tara x'tara, inti dejjem taqa' fuqek innifsek.

U issa xbajt nitħabat u niġri."

U hekk il-poeta fisser lill-qarrejja tiegħu l-għaliex f'din il-poeżija ta' filgħaxija huwa ser jarġa' jaqa' fuqu nnifsu u jibda fejn beda qabel qabad triq oħra li begħditu....

Għax qal sewwa ħafna l-Poeta "titħabat kemm titħabat u tiġri kemm tiġri 'l barra mit-triq li tkun bdejt timxi fiha, xi darba jkollok tarġa' lura għaliha u tfittex ġo fik dak li d-dinja ma tagħtikx."

It-tielet poeżija "Sur Le Front D'un Viellard" twettaq il-programm spiritwali tal-poeta — il-ġlieda harqiena għas-Sewwa, is-sewwa mitluf u darb'oħra misjub fi triq li darba waħda kienet hekk qrib u li wara dehret il-bogħod ħafna. F'dil-poeżija tingħad il-ġrajja ta' bniedem li xjieħ ifittex il-hena u sabħa sa fl-aħħar fejn kien telaqha darba. Igħid ix-Xiħ, għajjien f'din il-tiftixa twila:—

J'au vu sur la montagne un grand feu de bergers :
Le feu brûlait les os et les ailes de l'ange
Et les hommes chantaient un chant d'amour étrange.

Viżjoni apokalittika tas-Sewwa li xi drabi l-Bniedem isib għall-anqas fi xjuħitu — "in-nar kbir tar-rgħajja—" immaġini evanġelika mill-aħbar ta' twelid il-Messija lir-rgħajja meta dawn kienu miġbura jissaħħnu madwar nar kbir.

Ir-Raba' poeżija "A Mon Chant" qisha għal Ropa dik li "Non Omnis Moriar" hija għal Dun Karm—biss wisq iżjed persunali għax tiġbor fiha ħafna tifkiriet minn ħajtu, tifkiriet għal issa nofs mikxufa, iżjed 'il quddiem fl-aħħar poeżiji mikxufin għal kollox bħal kieku ried iqerr dnubietu mhux biss ma' Alla—ras imb-ras—imma mal-bnedmin ukoll. Il-poeta huwa l-bniedem imħabbat minn dehra ta' Ġmiel u Sewwa li d-dinja ma tridx taf bihom. Tiftakar xi jgħid il-poeta Malti fil-poeżija tiegħu Anestesija?

"X'tiswa qatt lill-kotra għajjiena
l-għanja li semmajtha jiena?
Għall-marid mhux Poeżija,
imma s-serħ t'Anestesija."

Imma l-Muża hija wkoll leħen is-sema, u x'jimporta li hija għall-

kotra leħen fid-deżert la darba għall-poeta' hija dejjem leħen li għandu jinstama'? Kemm idum jistenna l-poeta? Kemm idum jaħbi l-misterju ġo fih? Kemm idewwem it-tabernaklu magħluq ġo qalbu? L-għanja jeħtieġ titgħanna. Isaqsi l-poeta lill-Għanja tiegħu:—

Délivrons-nous, aussi, qu'attendrons-nous encore,
Mon chant? Tu es là, depuis tant de jours, captif
Dans mon sein, replié sur toi-même et craintif!

Tifkiriet tat-tfulija ma' djul ommu f'Bona u missieru raġel taxxogħol minn Għawdex, jagħtu lill-poeta xbihat tassew imlewwna talimmaġinazzjoni tassew sentimentali.

U l-awtur tar-rumanz Le Chant de la Noria *jarġa' jiftakar fissienja u fil-bramel li jinżlu vojta u jitilgħu mimlija. Ruħi, igħidilna l-poeta, hija bħal wieħed minn dawn il-bramel—jinżel battal u jitla mfawwar bl-ilma jiddi bil-ferħ:*

Mon âme est un de ces godets,
Et elle déborde d'eau lumineuse et joyeuse;
Mon existence est un des maillons de la chaine éternelle.

Għall-poetà ħajtu mhix ħolqa mifruda imma waħda mill-ħoloq filkatina tal-eżistenza. Għalhekk il-poeta mhux waħdu, il-poeta huwa l-umanità nfisha wil-muża tiegħu tfisser xewqat il-bnedmin kollha. Dan hu l-ħsieb li Dun Karm fisser f'dawn il-versi fil-Poeżija "Non Omnis Moriar":

"U kont nisthajjel nisma'
mill-qiegħ ta' żmenijiet illum minsija
u mill-ħerba ta' bliet li kienu darba
il-qlub tad-dinja,
telgħin ilħna tal-fidda
li għannew bl-oħla kelma
is-sura tal-ħolqien u d-dija tiegħu."

Il-poeżija tilħaq l-ilħna l-aktar moħbija fil-qiegħ taż-Żmien u ruħ il-Bniedem. Il-muża ta' Ropa ssaqsi:—

Que vaut ma pauvre voix?
Mon art pourra-t-il atteindre ces sublimites—là?
Qui m'enseignera vos secrets, magiciens, fabricants
de mystère,
Vous musiciens des mots, orfèvres savants
Qui taillez les vers comme des diamants,
Et vous qui faites jaillir des images sous votre plume
Comme le forgeron des étincelles fugitives de son enclume?
Renonçonz plutôt!

Il-poeta li sab ir-raġuni tal-Ġmiel fil-Fidi misjuba wara telfa twila jwieġeb: NON!

On ne rononce pas! Ne chante pas qui veut!
Ton chant n'est pas à toi, il faut le rendre â Dieu.

Fil-ħames għanja "Orgueil De Ma Jeunesse", għal darb'oħra

s-suġġett huwa l-poeżija. L-akbar ħsieb tal-poeżija u tal-poeti f'dan iż-żmien ta' ġenn—żmien ta' theddid u qirda! Fi żmien ir-rinaxximent opra ta' skultura jew pittura kienet ġrajja importanti biżżejjed biex iżżomm jitħaddtu fuqha l-kbarat tad-dinja ċivilizzata. Kien żmien il-Meċenati l-ħbieb tal-Arti u tal-Artisti. Illum żmien in-negozjant vulgari, żmien les "nouveaux riches". L-aħbarijiet tal-lum huma aħbarijiet ta' xi invenzjoni xjentifika li tkompli thedded iċ-ċiviltà mibnija mill-Ġenju tal-Bniedem tul is-sekoli. L-aħħar waħda sa issa dik li qiegħda tħasseb lil ħafna, il-Bomba Idrogena.

Imma l-Fama qatt ma ħabbet lill-poeti f'ħajjithom. Tabilħaqq, ftit huma dawk li bieshom ħajjin il-fomm sħun tal-Fama; u forsi kien aħjar għalihom. Għaliex il-Poeta mingħajr tbatija ma joħloqx. Il-Fama tfissed u għalhekk ħafna drabi tnixxef l-egħjun tal-ispirazzjoni. Toqtol inkwiet tar-ruħ billi ddaħħal floku sens ta' pjaċir u sodisfazzjon — sens li kollox sewwa, li issa intlaħqet il-quċċata. Imma l-poeta ma jiktebx għall-Fama, għalkemm din tħajru jagħmel sidru fit-telgħa tal-Muża. Tarġa' l-poeta lanqas ma jqis kemm għandu jikteb mis-suċċess tal-pubbliċità, ħafna drabi kummerċjali jew partiġjani.

Je n'attends pas les bras d'un incertain succès.

Mis-sitt poeżija La Maison Sur La Colline, *għandna tixniq l-umanità għas-Sabiħ u għas-Sewwa mxebbaħ f'Bu Ras (Bou Ras)* le doux pasteur à la flûte ingénue *li biex jirbaħ il-ħolma jiġġieled maddlamijiet tal-Qiegħ. F'din il-poeżija immaġinattiva ħafna, għandna rappreżentazzjoni ħajja tal-Ġlidea bejn it-Tajjeb wil-Ħażin, bejn Alla u Satana, l-għadu tal-Bniedem li dan l-aħħar Papini kiteb fuqu ktieb kontroversjali ħafna.*

Bu Ras imdejjaq jistaqsi:

Dieu, dit-il, où sommes-nous,
Et quelle est cette nuit diabolique et infâme?

Dlam, ħafna dlam u biża'. Imma mhux mingħajr tama—mhux mingħajr xaqq dawl:

A de sombres reflets qui luisent vaguement,
Bou Ras connaît enfin la présence divine;

u Bu Ras il-poeta jillibera l-Muża mill-qabar tal-Mewt:

—Mon pouvoir est petit, ô Muse, mais je t'aime;
Dit vivement Bou-Ras ardent comme un flambeau,
Viens, suis-moi....

U Bu Ras isib id-Dar ta' fuq il-Għolja, id-dar fejn Tarbija tilgħab b'Salib, waqt li Ommu tinsiġlu kefen tal-għażel, u Ġużeppi jagħmel sellum hekk twil "li riġlejh huma mħawla fil-lejl tal-Għar, u rasu tilħaq sas-sema fuq kewkba".

Dar il-Hena — Dar fuq il-Għolja. Id-Dar tal-Imsallab li feda l-ħajja wil-Poeżija.

Fis-seba' poeżija, waħda mill-isbaħ, imżewqa fin-nisġa tat-tixbiħ, għandna taħlita ta' elementi mitoloġiċi Indjani minsuġa ġo oħrajn

meħudin mill-Kristjaneżmu, u mwaħħdin kollha fl-aspirazzjonijiet tal-Bniedem f'kull żmien u f'kull art, tal-Bniedem li dejjem jixxennaq is-Sewwa wis-Sabiħ.

Vixnu, l-għadu tal-Ħażen, is-setgħa anti-djabolika tal-mitoloġija Brahminika, huwa l-Feddej mistenni li sa fl-aħħar għandu jeqred il-ħażen għal kollox. Kull meta deher daqqa ħa bixra daqqa oħra—waħda minn dawn il-bixriet, is-seba' waħda, hija ta' Rama Chandra li ġġieled u għeleb id-demonju Râvana meta dan seraqlu lil martu. Rama fil-poeżija ta' Ropa jgħid lil dawk li jżuru l-altar tiegħu:......

Pleurons le souvenir de la maison du ciel;
Ceci est son symbole et j'entends son appel,
Suivez-moi : nous irons combattre l'Ennemi
Qui nous tient enchaînés et morts plus qu'à demi.

Krixna huwa inkarnazzjoni ta' Vixnu li deher taħt din il-għamla ("avatara") *biex jiġġieled kontra t-tirannija ta' Kansa, sultan aħrax li d-dinja pprotestat kontra l-moħqrija tiegħu. Krixna, l-istess Vixnu bħal Rama l-istess Vixnu wkoll taħt dehriet diversi, fil-poeżija ta' Ropa jippersonifika l-Glieda tat-Tajjeb mal-Ħażen, tal-Ħelsien mal-Jasar. Imma fejnu dan il-ħelsien li n-nies dejjem jixxenqu għalih? Dan il-ħelsien qiegħed għand Alla tal-Lhud li kellem lil Mosè u li wara ħafna snin bagħat lil Ibnu, lit-Tieni persuna, biex tifdi l-umanità. U hekk il-mitoloġija Brahminika ssib postha fit-teoloġija Nisranija. Kristu biss jista' jsib tarf ta' Satana, missier il-ħażen. Wil-poeta qalbu magħfusa qed jistennih:*

Mais je veille, ce sòir, Seigneur, je vous entends;
Mon coeur saigne d'amour et mon âme se fend.

U fl-aħħar nilħqu l-poeżija li tat isimha lill-ktieb : La Prière A Hippone *poeżija li għalkemm artistikament mhix l-aqwa waħda, madankollu hija l-aktar għażiża għall-poeta għax fiha ġabar il-qrara ta' ħtijietu, dik il-qrara li l-poeta jagħmel bejnu u bejn Alla, u li l-Arti tagħmel pubblika.*

Hu destin tal-Artisti kollha li l-Arti tikxfilhom qalbhom u ruħhom. Bħal Dun Karm, il-poetà jiftakar fit-tagħlim ta' ommu. Bħal Dun Karm ġie żmien li hu tbiegħed mit-tagħlim tagħha sempliċi. Tbiegħed minnha u tbiegħed ukoll minn Kristu. Baqa' jħobbha 'l ommu imma ma baqax jaħseb b'moħħha.

"Mon enfant, mon enfant, va faire
Tes Paques, va.... Nous ne sommes rien sur la terre
Va, va... n'y manque pas... suis le commandement—
Non ! Non ! te répliquai-je encore plus rudement,
Exaspére par ton exhortation sainte."

Kliem għeri minn kull tiżjin stilistiku, għeri bħal qrara ta' dnub kbir li t-tifkira tiegħu twaġġa'.

Il-ħajja ġġarrab u tgħallem u ħafna jerġgħu jfittxu u jsibu t-triq

il-mitlufa. Fl-għanja ta' fil-għaxija l-poeta din it-triq raġa' sabha— *it-triq tal-omm sempliċi, waħda min dawk in-nisa tagħna li, għalkemm jitwarrbu minn art twelidhom wara żewġhom li jmur jfittex il-ħobż barra, jieħdu magħhom il-Fidi ta' missirijiethom, it-tifkira tal-knisja, wil-festa tar-raħal.*

L-aħħar poeżija tgħid il-ġrajja ta' konverżjoni fl-art tal-Affrika— fejn omm talbet għal Iben li mbagħad sar qaddis kbir: Augustin.

Nôtre é vêque très grand pechéour et très grand saint

Fit-triq sa fl-aħħar misjuba, it-triq evanġelika, il-poeta hekk niedem, ikellem lil ommu mejta għad-dinja imma ħajja lil hin mill-qabar. Darb'oħra id-dawl, ma, id-dawl tiegħek ta' darba, dak id-dawl li mingħajru tlift it-triq. Arani, ma! Jien erġajt lura fejn darba ħallejtek titlob għalija bħal Santa Monika għal Binha:— Issa:

"Rapprends-moi, rapprends-moi les sublimes mystères !
Rapprends-moi tout, naïvement, de la Patrie...
Rapprends-moi la ferveur des maines jointes qui prient.
Rapprends-moi le front dur prosterné jusqu à la terre.

Din l-aħħar għanja fil-ġabra ta' poeżiji ta' Laurent Ropa, il-poeta Għawdxi, li għalkemm Franza tatu t-tieni dar tiegħu u t-tieni lsien li għalih bħala kittieb sar ukoll l-ewwel ilsien, baqa' xorta waħda jħobb ir-reliġjon u l-ilsien ta' missirijietu.... li għexu f'dik id-daqsxejn ta' gżira tal-ħdura u tal-Poeżija, għalkemm hu telaqha meta kien għad għandu sentejn biss—tarbija.

Prière A Hippone huwa dokument spiritwali ta' poeta ġenwin.